

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากงบผลประโยชน์ภาคสมทบสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาฯ เชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2553

ผู้วิจัยขอขอบคุณหัวหน้าสาขาวิชาการจัดการที่จัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล ที่ร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยจนสำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ตำบล ที่ให้ความร่วมมือสนับสนุน การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์พิศาทิมพ์ จันทร์พรหม อาจารย์ปณิธิ อมาตยกุล นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ และเจ้าหน้าที่ในสาขาวิชาการจัดการ ที่เข้าร่วมในกิจกรรมของการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์จินตนา ตั้งกิจอนันต์สิน ที่กรุณาช่วยในการสืบค้นหาเอกสารและจัดพิมพ์รายงานผลการวิจัย และยังมีหลายท่านหลายหน่วยงานที่มีได้กล่าวถึง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพที่เป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) เพื่อตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องและความพร้อมของทุนชุมชน 5 ด้าน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน และ 3) เพื่อออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกหรือโอกาสให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอสันกำแพง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) ในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง คือ คลอนใต้ บวกค้าง และร่องวัวแดง กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่สนใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอสันกำแพง 6 กลุ่ม คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 10 คน รวม 60 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และแบบเก็บประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลทุนชุมชน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว

ผลการวิจัย พบศักยภาพด้านปัจจัยภายในสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 3 ตำบลนั้น มีประชาชนรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการสร้างองค์กร การบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน เป็นการดำเนินการโดยมอบหมายงานตามความถนัดและจิตอาสาเข้ามาทำกิจกรรม ด้านทุนทรัพยากรการท่องเที่ยว และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบลมีทุนทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นแตกต่างกัน ได้แก่ ตำบลบวกค้างมีทุนมนุษย์หรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเด่นกว่าอีก 2 ตำบล ตำบลออนใต้มีทุนทางธรรมชาติคือป่าห้วยลานและทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดอำเภอสันกำแพง เป็นแหล่งเครื่องถ้วยสันกำแพง และคอยังมีที่ตั้งเจดีย์บรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัย สำหรับตำบลร่องวัวแดงมีจุดเด่นในด้านทุนทางธรรมชาติคือป่าดงปงไหว ส่วนศักยภาพด้านปัจจัยภายนอกนั้นจากสภาพทั่วไปของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลที่ตั้งอยู่บนเส้นทางไปน้ำพุร้อนสันกำแพง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงของอำเภอสันกำแพง ระยะทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 25 กม. มีองค์การภายนอกทั้งจากภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องของทุนชุมชน 5 ด้าน และการศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ด้านของ 3 ตำบล เพื่อนำมาออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชน ใน 3 ตำบล จะแตกต่างกัน ดังนี้

1. ตำบลร่องวัวแดง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงปงไหว โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ 4 ตำบลร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้อีกแห่งหนึ่งของอำเภอสันกำแพง ทำให้มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่เรียกว่า ปงไหว ขึ้น โดยบริเวณที่เกิดปงไหวที่ชาวบ้านเรียกกันว่าปงไหวนั้นก็มี

ลักษณะเป็นป่าหนาทึบ กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยการเรียนรู้ป่าธรรมชาติของชุมชนและบริเวณป่าดงพงไหว ซึ่งมีจุดเรียนรู้จำนวน 6 จุด ได้แก่ จุดเรียนรู้ที่ 1 ไร่สูงแสน จุดเรียนรู้ที่ 2 จอสีหมา จุดเรียนรู้ที่ 3 เตาวัลย์สวย จุดเรียนรู้ที่ 4 ปงไหว จุดเรียนรู้ที่ 5 ลานไม้หอม และจุดเรียนรู้ที่ 6 กู่ล้าะ แล้วกลับมาที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านม่วงเขียวเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทักษะการทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ และจำหน่ายสินค้าที่ระลึกกลุ่มหัตถกรรมและกลุ่มสตรีแม่บ้านในตำบลร้องวัวแดง

2. ตำบลบวกล้าง เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวลอง โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวของบวกล้าง หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ตำบลบวกล้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่ กิจกรรมการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนฐานคิดของการเป็นชุมชนชาวลองที่มีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ มุ่งเน้นบอกเล่าประวัติความเป็นมาอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐาน มีจุดเรียนรู้ 4 จุด คือ จุดเรียนรู้ที่ 1 วัดบวกล้าง โดยใช้วัดบวกล้างเป็นศูนย์กลางในการต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีกลุ่มเยาวชนชาวลองบ้านบวกล้างร่วมเป็นแกนนำในการต้อนรับ จากนั้นจะเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวลองบ้านบวกล้าง ชมความงดงามของวิหารแฝด และศิลปะวัดดูชาวลองที่มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์ที่ชาวลองบ้านบวกล้างได้ร่วมกันสั่งสมไว้ จุดเรียนรู้ที่ 2 กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผ้าทอชาวลอง จุดเรียนรู้ที่ 3 พิพิธภัณฑ์บ้านจางนั๊ก และจุดเรียนรู้ที่ 4 วัดป่าตาล พิพิธภัณฑ์ชาวลอง ชมรมสมุนไพร และถ่านผดไทย และยังสามารถจัดการแสดงดนตรีพื้นเมือง รวมทั้งการฟ้อนของเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ด้วย

3. ตำบลลออนใต้ เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมบ้านปง-ห้วยลาน โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านปง หมู่ที่ 8 ตำบลลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นใช้คุณค่าหลักของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นที่รู้จักกันว่า เครื่องถ้วยสันกำแพง รวมทั้งการเป็นชุมชนต้นน้ำที่สามารถฟื้นฟูรักษาป่าต้นน้ำคอยง้มให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ อ่างเก็บน้ำห้วยลานในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีกลไกการสืบทอดต่อไปภายใต้กุศโลบายประเพณีไหว้สาครูบาศรีวิชัยที่มีเจดีย์บรรจุอัฐิของท่านประดิษฐานไว้บนยอดคอยง้ม และการเลี้ยงผีขุนน้ำ กำหนดจุดเรียนรู้ไว้ 5 จุด คือ จุดเรียนรู้ที่ 1 เตาเผาเครื่องถ้วยสันกำแพง จุดเรียนรู้ที่ 2 แปลงไม้มงคลประจำจังหวัด จุดเรียนรู้ที่ 3 สมุนไพรในป่าห้วยลาน จุดเรียนรู้ที่ 4 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ และจุดเรียนรู้ที่ 5 ไหว้สา ครูบาศรีวิชัย

ABSTRACT

The research project under “The Type of Tourism Activities according to the Community Potential and Context” has the purpose to develop the tourism business of Sankampang District community in Chiang Mai with the following objectives :

- 1) to study the internal and external potentials of the community-based tourism business.
- 2) to examine the readiness and validate the 5 aspects of community capital in addition to the 5 tourism elements. and
- 3) to set the appropriate types of tourism activities in comply with the community potential and context so that they can be an alternative or a chance for the development of community-based tourism business in Sankampang District. This is a qualitative research based on participatory action research process (PAR) carried out in 3 sub-districts of Sankampang District, i.e. Orn Tai, Buag Kang and Rong Wua Dang. The target group includes 6 groups of the people who volunteer to run the community-based tourism business in Sankampang District, with 10 persons selected from each group making the total of 60 as a sampling group. The research tools include not only the official and non-official interviews but also the data collection from focus group discussion so that the information can be gathered regarding the community capital and tourism elements.

The study result shows that according to the internal potential of community-based tourism management by the 3 sub-districts, there are people who grouped together to organize tour business but with unclear organization structure and group administration. The business is run with tasks assignment according to one’s specialization and volunteer spirit. As for the travel resources capital and tourism elements, all the 3 sub-districts are outstanding for different types of travel resources capital. For example, Buag Kang Sub-district is more explicit in human capital or knowledge and folk wisdom than another 2 sub-districts. Orn Tai Sub-district has natural resources capital namely Huay Larn Forest and cultural society capital which is the origin of San Kampang District. On top of that, it also is the source of San Kampang porcelain and Doi Ngom where the pagoda which Kru Baa Sri Wichai’s relics are kept is located. For Rong Wua Dang Sub-district, its natural resources capital is Paa Dong Pong Wai.

On external potential side, as from the general conditions of the 3 sub-districts that are located on the way to San Kampang hot spring which is the famous tour attraction of San Kampang District with approximately 25 km. distance from Muang Chiang Mai District; there are several external organizations from government, public and educational institutes who are supporting and promoting the grouping of people so that the community-based tourism activities can be arranged on a continual basis.

Results of the examination and validation of the 5 aspects of community capitals and the study of the 5 aspects of tourism elements in 3 sub-districts show that the tourism activities can be appropriately set according to each community potential and context with the following varieties:

1. For Rong Wua Dang Sub-district, it should be Paa Dong Pong Wai eco-tourism type, managed by Baan Muang Kiew tourism organization group, Moo 4, Rong Wua Dang Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. As one of the most abundant forest areas of San Kamphang District, Rong Wua Dang has a natural phenomenon called “Pong Wai”. The so called “Paa Dong Pong Wai” area is a thick forest and its tourism activities include learning about the community and Paa Dong Pong Wai natural forests which consist of 6 learning points, i.e.

- 1st learning point - Uncle Saen’s Farm
- 2nd learning point - Jor Pee Mar
- 3rd learning point - Beautiful Vines (Thao Wan Suay)
- 4th learning point - Pong Wai
- 5th learning point - Lam Mai Horn
- 6th learning point - Goo Lua

After then, the tourists will return to “Baan Muang Kiew” sufficiency economy learning center to learn the new theoretical agriculture skills and shop on souvenirs made by the handicraft and housewife groups in Rong Wua Dang Sub-district.

2. For Buag Kang Sub-district, it will be Yong cultural tourism type arranged by Buag Kang Yong tourism organization group, Moo 1, 2, 3 and 4, Buag Kang Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. The tourism activities are based on the thoughts that the Yong people consider Buddhism religion as their center of hearts, aiming to relate the background of their hometown settling. There are 4 learning points altogether, i.e.

- 1st learning point - Wat Buag Kang, using Wat Buag Kang as a center in welcoming and giving information to the tourists with local youths as one of the leaders. After then, the history and background of the Yong People will be related, together with the presentation of the twin monasteries and the beautiful typical Yong’s arts that have been well kept by local people.
- 2nd learning point - The Yong handicraft textiles
- 3rd learning point - Baan Jaank Nak Museum
- 4th learning point - Wat Paa Tam, Yong People Museum, Herbs and Thai Massage Club. In addition, the local music and Yong dance can also be arranged to welcome the tourists.

3. For Orn Tai Sub-district, it will be Baan Pong Huay Lam cultural and eco- tourism types, managed by Baan Pong tourism organization group, Moo 8, Orn Tai Sub-district, San Kamphang District, Chiang Mai. The tourism organization leading groups together set up the tourism activities focusing on the use of community major values where the original community was located, the production source of the pottery called “San Kamphang porcelain” as well as being the river source community who can recover Doi Ngom upstream forests making it back to the original fertile condition, the Royal project Huay Lam reservoir. By this, the carry-on strategies have been set under the “Wai Sah Kru Baa Sri Wichai” culture with the pagoda where the relics are kept located on the top of Doi Ngom and the feeding of river source spirits. There are altogether 5 learning points :

- 1st learning point - San Kamphang porcelain kiln
- 2nd learning point - Lucky trees plot of the province
- 3rd learning point - Herbs in Huay Lam forest
- 4th learning point - Chiang Mai Inland Fisheries Research and Development Center
- 5th learning point - Wai Sah Kru Baa Sri Wichai (Paying respect to Kru Baa Sri Wichai)